

Iztok Ilich

Andrej Rahten: **Tischler**

Leta 1902 v podjurskem zaselku Zablate na današnjem južnem Koroškem rojeni Joško Tischler je – kljub nemško zapisanemu priimku – odraščal v zavedni slovenski družini. Še več: rojaki različnih nazorskih usmeritev so ga tako spoštovali, da so po njem soglasno imenovali nagrado, najuglednejše javno priznanje za zasluge za ohranjanje slovenstva na južnem Koroškem. Hočeš nočeš so ga cenili tudi predstavniki večinskega nemško usmerjenega prebivalstva tako na Koroškem kot na Dunaju. Je tudi eden redkih Slovencev, ki so v Celovcu dobil svojo ulico.

Ko je Tischler resneje zbolel, mu je zaželel okrevanje tudi kancler Bruno Kreisky, ki je bil nekaj pozneje med prvimi, ki so po njegovi smrti januarja 1979 svojcem izrazili sožalje. Sledili so mu zvezni predsednik Kirchschräger, koroški deželni glavar Wagner in drugi, ne le zgolj iz vljudnosti tudi mnogi, s katerimi si je bil pokojni starosta slovenske narodne skupnosti navzkriž, ko je vztrajal pri uveljavljanju z Državno pogodbo zagotovljenih pravic manjšine. Z jugoslovanske strani so se oglašali predvsem slovenski politiki in funkcionarji. Zgodovinar in diplomat Andrej Rahten, avtor pričujoče monografije o življenjsko poti vodilnega politika in šolnika na južnem avstrijskem Koroškem, je, premišljeno, prav tem odmevom posvetil večji del sklepnega poglavja knjige, v kateri imajo pomembno vlogo tudi številne dokumentarne fotografije.

Rahten, ki ima v svojo bibliografijo vpisana številna raziskovalne študije, predvsem o političnem in diplomatskem dogajanju v zadnjih desetletjih Avstro-Ogrske in prvih desetletjih Jugoslavije, je življenjsko pot vodilnega politika in šolnika koroških Slovencev v svojem najnovejšem raziskovalnem delu orisal v mnogih podrobnostih. Poudaril je, da se je Joško Tischler že v študentskih letih začel ukvarjati s politiko. V mladosti se je preživljal s poučevanjem matematike in fizike na Koroškem in v Bregenzu na Predarlskem, kamor so ga kazensko premestile nacistične oblasti. Postal je narodni voditelj, ki se je znal pogovarjati in dogovarjati tako s somišljeniki kot z nasprotniki. Leta 1937 postal predsednik Slovenske prosvetne zveze, ki je takrat povezovala manjšino na Koroškem, po vojni pa je predsedoval Osvobodilni fronti za Slovensko Koroško in povezovalnemu Narodnemu svetu koroških Slovencev.

Joško Tischler se je večkrat izkazal s svojo pokončnostjo in osebnim pogumom, med drugim neposredno po koncu vojne, poleti 1945, ko je na železniški postaji v Beljaku s svojim nastopom preprečil, da bi Britanci vrnili v Nemčijo slovenske družine, ki so jih tri leta prej nasilno pregnali koroški nacisti. Po vojni je bil zelo dejaven na čelu osrednje krovne organizacije koroških Slovencev, ki jo je kot predsednik in podpredsednik vodil do leta 1976. Kot član provizorične deželne vlade je že leta 1945 dosegel izdajo uredbe o obveznem dvojezičnem šolstvu na obsežnem območju s tudi slovenskim prebivalstvom. Sredi tega obdobja je bil tudi deset let ustanovni ravnatelj Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu, zato velja za očeta te najpomembnejše izobraževalne ustanove onstran Karavank.

Znanstveno monografijo Tischler, izdala jo je celovška Mohorjeva, z bogatim slikovnim gradivom in obsežnim povzetkom v nemščini zaokroža spremna beseda

zgodovinarja Danijela Grafenauerja. V njej na kratko povzema Rahtenove ugotovitve in se tudi sam strinja s prevladujočo oceno kulturnikov, šolnikov in zgodovinarjev, da je bil Joško Tischler bržkone najpomembnejši koroški Slovenec v Avstriji 20. stoletja.